

Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi

Namangan davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti

E-mail: khabibullayeva0811@gmail.com

Tel: +998905454147

**INTERFAOL TA'LIM MUHITIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARNI KOMMUNIKATIV NUTQINI RIVOJLANTIRISHNING
PEDAGOGIK IMKONIYATLARI**

Annotatsiya: ushbu maqolada mamlakatimizda so'ngi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish maqsadida olib borilayotgan ishlar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mashg'ulot o'tishning barcha bosqichlarida, o'qitishning interfaol usullaridan foydalanib, bolalarning kommunikativ nutqini yanada rivojlantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida interfaol metodlarning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: konsepsiya, interfaol, ta'lim, kommunikatsiya, nutq, muloqot, metod, innovatsiya, tizim, maktabgacha ta'lim.

Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi

PhD докторант 1-курса Наманганского государственного университета

E-mail: khabibullayeva0811@gmail.com

Tel: +998905454147

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ
КОММУНИКАТИВНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО В
ИНТЕРАКТИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ**

Аннотация: в данной статье рассматриваются работы, проводимые в последние годы в целях дальнейшего развития системы дошкольного образования в нашей стране. Развитие коммуникативной речи детей с использованием интерактивных методов обучения на всех этапах обучения в дошкольных образовательных организациях. Подчеркнуто значение интерактивных методов в развитии детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: концепция, интерактив, образование, коммуникация, речь, общение, метод, инновация, система, дошкольное образование.

Khabibullaeva Sayyorakhon Makhamadali qizi

PhD student of Namangan State University

E-mail: khabibullayeva0811@gmail.com

Tel: +998905454147

PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF DEVELOPING THE COMMUNICATIVE SPEECH OF PRE-SCHOOL CHILDREN IN AN INTERACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Annotation: in this article, the work carried out in recent years in order to further develop the system of preschool education in our country. Further development of children's communicative speech using interactive teaching methods at all stages of training in pre-school educational organizations. The importance of interactive methods in the development of preschool children is highlighted.

Key words: concept, interactive, education, communication, speech, communication, method, innovation, system, preschool education.

Kirish

O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar hayoti va faoliyatining barcha sohalarini rivojlantirishni ta'minlovchi muhim manba bo'lgan, sifatli maktabgacha ta'limdan foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son qarori "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi" qadul qilindi.

Ushbu Konsepsiyaga asosan maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari:

- maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish;
- maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- maktabgacha ta'lim tizimiga xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, tanlab olish va rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etish va boshqalar deb belgilandi.[1]

Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga yangi ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, ma'naviy yetuk yosh avlodni tarbiyalashning samarali tashkiliy va pedagogik shakllarini va usullarini ishlab chiqishni taqozo etadi. Ushbu usullardan biri interfaol ta'lim hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Dunyo pedagogikasida XX asr boshlarida paydo bo'lib, o'sha asrning oltmishinchi yillarida shakllangan va asr oxirlarida bizga kirib kela boshlagan interfaol usullardan foydalanishning u yoki bu jihatlari borasida bir qator tadqiqot ishlari qilingan. D.Dyui, E.Bern, S.Zanko, V.V.Petrusinskiy, A.Kazakov, A.Yakushev, M.Klarin, V.Guzeev, G.Selevko, A.Gin va boshqa chet ellik olimlar o'z tadqiqotlarida turli davrlarda turli ta'lim muassasalarida interfaol usullarni qo'llash yo'llari to'g'risida o'z qarashlarini bildirganlar.

O'zbekistonlik olimlar ham o'qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanish yo'llari to'g'risida bir qator izlanishlarni amalga oshirishgan. Ayniqsa, B.Farberman, D.Safin, R.Musina, Q.Husanboyeva, Sh.Yusupova, S.Odilova, F.Egamberdieva, Q.Qiyasova, M.Jumaniyozova, A.Hayitov, N.Boymurodov kabi tadqiqotchilar o'z ilmiy ishlarida umumiy o'rta, o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarining ta'lim jarayonida interfaol usullarni qo'llash muammosining turli jihatlariga to'xtalishgan. [2]

B.M. Bim-Bad tomonidan tahrir qilingan pedagogik ensiklopedik lug'atning ta'rifiga ko'ra, interfaol ta'lim – bu o'quvchining o'quv muhiti bilan o'zaro ta'siriga asoslangan ta'lim, o'zlashtirilgan tajriba sohasi bo'lib xizmat qiladi. O'quvchi ta'lim jarayonining to'liq ishtirokchisiga aylanadi, uning tajribasi ta'lim bilimlarining asosiy manbai bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchi tayyor bilim bermaydi, balki ishtirokchilarni mustaqil izlanishga undaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interfaol pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishning ahamiyati va shu orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning integrativ fazilatlarini rivojlantirish muhokama

qilinadi. “Interfaol” atamasi tavsiflandi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida interfaol metodlarning ahamiyati o‘rganildi.

Tahlillar va natijalar

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida interfaol pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish, maktabgacha yoshdagi bolalarning integrativ fazilatlarini rivojlantirishga, maktabgacha ta’lim va tarbiyaning Davlat Standartida belgilangan vazifalarga muvofiq atrofdagi odamlar bilan o‘zaro muloqot va nutq malakalari, usullari va vositalarini o‘zlashtirishga qaratilgan.

“Interfaol ta’lim nima?” degan savolga javob berib aytishimiz mumkinki, “interaktiv” biror narsa (masalan, kompyuter) yoki kimdir (odam) bilan muloqot qilish yoki suhbat, dialog rejimida bo‘lish qobiliyatini bildiradi. Yani, interfaol ta’lim - bu, birinchi navbatda, o‘zaro muloqot amalga oshiriladigan dialogli ta’lim bo‘lib, kommunikativ texnologiyalarning variantlaridan biri, bu juda aniq va bashorat qilinadigan maqsadlarga ega bo‘lgan bilish faoliyatni tashkil etishning maxsus shaklidir. Interfaol ta’limning mohiyati o‘quv jarayonini shunday tashkil etishdan iboratki, unda deyarli barcha bolalar bilish jarayonida ishtirok etadilar, ular o‘zlari bilgan va o‘ylagan narsalarni tushunish va mulohaza yuritish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida mashg‘ulot o‘tishning asosiy shartlaridan biri uning barcha bosqichlarida o‘qitishning interfaol usullaridan foydalanib, bolalarning aqliy va kommunikativ nutqini yanada rivojlantirishdir.

“Interfaol” atamasi lotincha “inter akt” so‘z birikmasidan olingan bo‘lib, “inter” –o‘zaro, birgalikda va “akt” –faoliyat ma’nolarini anglatadi.[3] Interfaol metodlar ta’lim mazmuni pedagog rahbarligida bolalarning bir-birlari bilan birgalikdagi faoliyati natijasida o‘zlashtirilishini ko‘zda tutadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interfaol metodlar bolalarning faolligi, erkin fikrlashi, mustaqil izlanishi, o'zlashtiriladigan ma'lumotlarga ijodiy yondashishiga tayanadi. Interfaol metodlardan foydalanib bilim olish bolalar uchun qiziqarli faoliyatga aylanadi. Interfaol usullar tarbiyalanuvchilarni o'qitishga emas, balki bilimlarni ularning o'zlari tomonidan o'zlashtirilishini ta'minlashga qaratiladi. Bu usulda bolalar materialni buyurilganiday emas, o'zlari xohlaganday o'zlashtiradilar. Interaktiv metodlarda bolalar yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga urinishadilar va ular, albatta, kichik guruhlariga bo'lingan holda ishlaydilar. Topshiriqlarning kichik guruhdagi barcha bolalarga berilishi ularda jamoa tuyg'usini shakllantiradi.

A. Kononkoning fikricha, [4] hozirgi kunda maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash davomida interfaol o'qitish usullari haligacha yetarli darajada qo'llanilmaydi. Buning o'ziga yarasha bir qancha sabablari bor:

- ko'pchilik pedagog-tarbiyachilarning o'z faoliyatida tushuntirish va illyustrativ ko'rgazmalardan, monolog usullaridan foydalanishga moyillik ko'rsatishlarining sustligi va boshqalardek talab va tamoyillarga so'zsiz bo'ysunish odati;
- tarbiyachilarning ko'pchilik qismi innovatsion usullarga ishonmasligi va ulardan qo'rqishi, ularni samarali qo'llash va faol aniqlay olish, mas'uliyat bilan qaror qabul qilish, imtiyozlardan foydalanish tajribasining yo'qligi;
- haddan tashqari tanqidiy munosabatda bo'lish tendentsiyasi;
- yangi shart-sharoit va talablarga tez moslasha olmaslik;
- o'z-o'zini xolis baholay olish, o'z imkoniyatlarini, xohish-istaklarini zamon talablari bilan moslashtirish qobiliyatining va o'zini tahlil qilish ko'nikmasining shakllanmaganligi sabab bo'ladi.

Shunday qilib, interfaol o'qitish usuli maktabgacha yoshdan boshlab quyidagilarga yordam beradi:

- bolalarning individual psixik jarayonlarini faollashtirish;
- kommunikativ qobiliyatlarini, o'quv-axborot va o'quv-tashkiliy ko'nikmalarni rivojlantirish.
- almashilayotgan ma'lumotlarni tushunishni ta'minlash;
- mashg'ulotlarga qiziqishni rivojlantirish, bolalarning bilish jarayonini faollashtirishga imkon berish;
- pedagogik ta'sirning individuallashuvi;
- bolalarni mustaqil bilim olishga o'rgatish;
- tarbiyachi va tarbiyalanuvchilar o'rtasida ikki tomonlama aloqaga (axborot almashinuviga) erishish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, interfaollik bolada javobgarlik hissini, o'z-o'ziga tanqidiy munosabatni shakllantiradi, muammolarni hal qilishda ijodiy yondashishni rivojlantirib, o'zining kuchli tomonlarini to'g'ri va holisona baholashga, bilimlaridagi ishlovga moyil jihatlarini ko'ra bilishga o'rgatadi. Interfaol darsning asosiy tarkibiy qismi dialog bo'lib. Interfaol ta'lim jarayonida bolalar faol muloqotda bo'ladilar, ba'zan bahslashadilar, suhbatdoshlari bilan o'zaro tortishib, o'z fikrini isbotlashga harakat qiladilar.

Interfaol usullar erkin fikrlaydigan, mustaqil izlanadigan bolalarni shakllantirishga yo'naltiriladi. Unda bolalar xuddi pedagog singari ta'limning subyekti, ya'ni ijrochisi bo'lishi, ta'lim olish ularning o'zlari tomonidan amalga oshirilishi ko'zda tutiladi. Interfaol metodlarning asosida pedagog bilan tarbiyalanuvchilarning birgalikdagi ishlashigina emas, balki ta'lim olayotgan har bir bolalarning bir-biri bilan o'zaro hamkorlikda faoliyat ko'rsatishi turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son qarori “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi”.
2. E.A.Qurbonovich, Interfaol ta’lim mohiyati// Eurasian journal of social sciences, philosophy and culture. 2023 4-son.
3. Словарь иностранных слов. –М.: «Русский язык», 1979. С-23; С-198
4. А. Kononko Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun kompyuter. Moskva: EKSMO nashriyoti, 2006 yil.